

MESSZE VAN KISVÁRDA?

[DOI 10.35402/kek.2020.2.7](https://doi.org/10.35402/kek.2020.2.7)

Absztrakt

A tanulmány egy kelet-magyarországi kisváros példáján keresztül mutatja be, hogy mitől érzik magukat jól a helyiek, milyen szerepet játszik integrációjukban a földrajzi fekvés, a település múltja, gazdasági helyzete, jelene, milyen jellegzetességei vannak, milyen tényezők segítik elő integrációjukat. A kutatás kvalitatív módszerrel történt. Eredményeink azt igazolják, hogy a vizsgált település esetében a területiséget, a települési méretet, adottságokat felülírja az önkormányzati menedzsment szerepe, kapcsolata, innovációs lehetősége. Interjúalanyaink azt erősítették meg, hogy az elemzett kelet-magyarországi kisváros erősen integrált, intenzív oktatási, kulturális fogyasztással jellemezhető.

Abstract

Through the example of a small town in East Hungary the study describes what makes locals feel good, how important is the geographical location in their integration, the settlement history, the economic situation, the present and what features or facilitates are important in the integration. The research based on a qualitative methodology. Our results justify it, that in the case of the examined settlement the territoriality, the settlement size, conditions the municipal management's role, his contact, his innovational opportunity overwrite it. Our interviewees confirmed that the analysed Eastern Hungarian small town is qualifiable with intensive educational, cultural consumption integrated strongly.

Bevezetés

A tanulmány egy kelet-magyarországi példán keresztül azt mutatja be, milyen jellegzetességei vannak, lehetnek egy kisvárosi integrációnak. Azt elemzi, mennyire meghatározó ebben a térbeliség, a földrajzi fekvés, a lokalitás, a település múltja, gazdasági helyzete, jelene, mennyire számít az oktatás,

a kultúra, a sport, a helyi, civil társadalom. A kutatás kvalitatív módszerrel történt.¹ Az interjúk során azokra a kérdésekre kerestük a választ, milyen előnyei, nehézségei vannak a kisvárosi létnek, mi szükséges ahhoz, hogy valaki a település meghatározó egyénisége legyen, milyen jellegzetességei vannak a kisvárosi integrációnak.

A kutatás során 2019 őszén megkerestük Kisvárdá kulturális, gazdasági és politikai életének jelentős és vezető szereplőit, akik az úgynevezett elithez tartozásuk miatt a város életére hatással vannak. A személyes találkozás és interjúk célja az volt, hogy megismerjük azokat a háttérmechanizmusokat, amelyek egy térség központjaként működő kisváros életét szervezik. Fontos volt megismerni azt, hogy a kulturális, gazdasági és politikai szereplők hogyan tudnak hatni egy város és térség fejlődésére, milyen nehézségekkel kell szembenéznük, illetve hogyan oldják meg a felmerülő problémákat.

A kutatás célja volt továbbá, hogy közvetve vagy közvetlenül felderítsék azokat a jól működő mechanizmusokat, amelyek a város fejlődését szolgálják, illetve felfedjék azokat a hiányosságokat is, amelyek a további fejlődés gátját jelentik mind a közösség, mind az egyének szintjén.

Tanulmányunk írása során arra teszünk kísérletet, hogy a településről szerzett gazdasági, szociális és kulturális ismeretek révén bemutassuk, egy kelet-magyarországi térség központjaként működő kisvárost miként képes integrálni az úgynevezett lokális elit.

A kutatás elméleti háttere – az integráció szociológiai megközelítése

Az integráció problémája a szociológia kedvelt témája. Szociológiai értelemben a társadalmi integráció azért fontos, mert az egyének kapcsolódása révén fokozódik és erősödik a társadalmi stabilitás és biztonság (Utasi 2002). Az integráció elméletével foglalkozó kutatók (Dupcsik – Szabari 2015)

1 A kutatás az MTA Kiválósági Együttműködési Program Mobilitás Kutatási Centrum keretében valósult meg, középpontjában magyarországi kisvárosok integrációjának vizsgálata áll.

arra hívták fel a figyelmet, hogy a szociológia jelentős szerzői, még ha nem is feltétlenül használták az integráció kifejezését, de foglalkoztatta őket a társadalmakat összetartó, a társadalmi szereplők együttműködését kiváltó és motiváló, vagy az ezzel ellentétben ható jelenségek és mechanizmusok sorozata (Kovách 2017:8).

Kovách idézi Dupcsik és Szabari társadalmi integráció fogalmát: „*Társadalmi integráció alatt értjük, amikor az egyén vagy intézmény (cselekvő ágens) kooperál egy társadalmi csoporttal vagy kollektivitással úgy, hogy bizonyos mértékben elfogadja annak értékeit, normáit és szabályait stb. Egy integrált társadalomban az intézmények, normák, szabályok mindenki számára legitím, elfogadható módon jelennek meg. Vagyis egy 'jól' integrált társadalomban az azt alkotó elemek összekapcsolódása, kooperációja ismert és elfogadott*” (Kovách 2017:8). Kovách szerint az integrált társadalom elsősorban a rend és működőképesség szinonimájaként él a köztudatban, a dezintegráltság pedig egy társadalom szétesettségére utal (Kovách 2017:8). A köznyelv pedig az integráció alatt leginkább azokat a folyamatokat érti, amelyek segítenek az egyénnek valamely közösséghez csatlakozni, hogy ezáltal egy olyan közösséghez tartozónak mondhassa magát, amely befogadja (Útasi 2002).

Kovách (2017) az integrációnak három olyan területét különbözteti meg, amelyek kutatásunk szempontjából is fontossá válnak: a normák és értékek, a kapcsolatok és a térbeliség/lokalitás. Ezek az integrációs területeken belül különböző integrációs mechanizmusokat figyelhetünk meg. Fontossá válik az egyén és a közösség értékrendje, a cselekvéseket meghatározó normák, a kapcsolati erőforrások, illetve a társadalmi tőke is. Ezen mechanizmusok mentén az integráció tartalma a különböző kulturális, illetve az intézmények által közvetített értékekben, a bizalomban és közéleti részvételben, a kapcsolathálózati beágyazottságban, illetve a közösségek integrációjában nyilvánulhat meg (Kovách 2017). Elemzésünk során az integráció mindhárom lehetséges területe fontossá válik majd. Véleménye szerint a térben megjelenő társadalomszerveződési különbségek az integráció szervező mechanizmusai. Kutatási eredményei azt igazolták, hogy a leggyengébben integráltak többsége kisközségekben él, a lokálisan erősen integráltak kisvárosi, falusi kötöttségű csoportok. Az integráció és térbeliség kutatásának kiemelkedően fontos eredményének tartja, hogy a területiség jobban exponálja az integrációs csoportok jellegzetességeit. Szerinte az integrációs

megközelítés alkalmazásának másik hozadéka, hogy a kisvárosi erősen integráltak, intenzív kulturális fogyasztással jellemezhetőek, ami egyben a magasabb iskolázottságú és jövedelmű lokálisan integrált csoportok pontosabb azonosítását is jelenheti (Kovách 2017:14).

A városra, mint integrációs térre egyszerre hatnak a globális és az országos szintű erőviszonyok is. A helyi kapcsolatrendszer csak ezen belül tud kialakulni, tehát egyszerre három egymásra épülő és egymásba ágyazott rendszerrel kell számolni, globálissal, országgal és helyivel. Világos, hogy mindhárom hatással van egymásra, kérdés, hogy egy kisváros mennyire tudja kihasználni a kedvező nemzetközi vagy országos körülményeket, vagy épp ellenkezőleg, mennyire tudja kivédeni a külső, akár globális, akár országos szintről érkező kedvezőtlen hatásokat.

A kisváros a globális szituációból főként a nemzetközi gazdasági erőviszonyokat érzi, a prosperitást vagy a világgazdaság válságát és annak lecsapódását. Hatással van rá a térbeliség, a földrajzi fekvés, a történelem és a területi egyenlőtlenség is (Éber et al. 2014). Helyzetét befolyásolja a centrumhoz való kapcsolata, ami egyben a középosztálybeli pozíciók megerősödését vagy fenyegetettségét okozhatja, de hatással van rá a környező falvak és kisvárosok folyamatos elnéptelenedése, a falusi lakosság kisvárosba, nagyvárosba, fővárosba való költözése is. A helyi viszonyokat befolyásolják a helytörténeti események, a hagyományok, a települési adottságok, helyi erőforrások, mint objektív tényezők és a település meghatározó egyéniségei, menedzsmenete, mint szubjektív tényezők is (Gagyai 2019).

Az elitnek fontos szerepe van a társadalmi integráció lehetséges módjainak közvetítésében. Az elit által közvetített értékek, normák és beállítódások olyan integrációs mechanizmusok, amelyek egy működő közösségen belül erősítik az összetartozás érzését, megtartva az együttműködést (Dupcsik – Szabari 2015). Az integráció kérdéskörében az elit működésén túl a kapcsolatok is számítanak, hiszen a kapcsolathálózat a szegregáció jele. Lényeges azonban, hogy a közeli (baráti és családi) kapcsolatokon túl távolabbra is mutassanak ezek a kapcsolati kötések. Egy zárt kapcsolati hálózaton belül – mint például egy kisváros esetében – megjelenik a bizalom, ami az integráltságnak egy jellemvonása, hiszen ez az érzés a társas támogatást erősíti (Gerő – Hajdu 2015). A lokálisan integráltak pedig átlagon felüli kapcsolatokkal és társadalmi tőkével bírnak (Kovách – Kristóf – Szabó 2017). Térbeli vagy más

néven lokális integrációról beszélve tehát nagyon fontos az adott településen belüli társadalmi tőke eloszlása, a tudás és a politikai integráció, mivel ezek mentén válik értelmezhetővé az adott közösség integrációja.

A térbeliség, Kisvárdá földrajzi elhelyezkedése

Kisvárdá az Alföld északkeleti részén, az Észak-alföldi régióban, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye északi részén található, 22 kilométerre az ukrán határtól és 47 kilométerre a megyeszékhelytől, Nyíregyházától. Bár az M3-as autópálya mind a mai napig nem köti be az ország vérkeringésébe, de területén halad át a 4. számú fő közlekedési út, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye észak-keleti részeinek legfontosabb és legnagyobb forgalmú útja, amely a fővárossal és az ukrán határral való közvetlen kapcsolata miatt jelentős tranzitforgalmat bonyolít le.

A települések életének alakulásában, városossá válásában, vagy éppen a korábbi (mező)városok hanyatlásában igen fontos szerepe volt a vasútnak. Kisvárdá vasúton való megközelítése kiváló. Budapestre óránként indul intercité járát, ezek közül négygel átszállás nélkül, megközelítőleg 4 óra alatt a fővárosba lehet érni. Így az itt lakók helyben kapcsolódhatnak be a viszonylag gyors vasúti forgalomba, nincsenek átszállásra kényszerítve a megyeszékhelyen vagy más forgalmi csomópontokon. Nyíregyházára is óránként két vonat indul, és a menetidő alig több mint fél óra. Az ingázással kapcsolatos felmérések adatai szerint jellemzően maximum 20-25 kilométeres távról vállalkoznak napi utazásra a diákok, a munkavállalók, de Kisvárdáról a kedvező vasúti és közúti közlekedés miatt a 47 kilométer ellenére is sokan döntenek a megyeszékhelyre való utazás mellett (Munkaerőpiaci helyzetkép 2014–2018).

A város jelentős vonzáskörzettel bír, melyet éppen kedvező közlekedés-földrajzi helyzete biztosít. Járási székhely, a Kisvárdai járás központja. A járás 23 települése közül Kisvárdá mellett még két város található, továbbá itt él a járás lakosságának közel harmada. Az urbánus/rurális index alapján a kisvárdai járás szignifikánsan vidékies terület, de közelít a városiasodó jelleghez (Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési terve 2016–2020, 2016:3). Kisvárdá feladatai kiterjednek a gazdaság és a társadalom szinte minden területére (kereskedelmi ellátás, egészségügy, oktatás, közlekedés,

munkahelyteremtés, közigazgatási feladatok, kommunális szolgáltatás, szabadidős tevékenység stb.), a felmerült szükségleteknek a város valódi centrumtelepülésként képes megfelelni (Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési terve 2016–2020, 2016:5). Ugyanakkor a város periférikus elhelyezkedése főként a fővárostól és a nagyobb városoktól való távolsága továbbra is hátrányt jelent, a határ közelsége, gazdaságfejlesztő hatása az utak korábbi állapota miatt sokáig nem érződött. A közelmúltban végzett és a jelenleg is folyó közúthálózati fejlesztések azonban sokat javítottak ezen a helyzeten. Az országhatár közelségének előnyei ma főként a kereskedelem és a turizmus területén mutatkoznak meg (Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési terve 2016–2020, 2016:3).

Kisváros vagy kis város, város kicsiben?

Niedermeyer a kisváros fogalmának megalkotásakor tartalomelemzéssel dolgozta fel az e témában megjelent szakirodalmakat. 12 német szerző munkája alapján az alábbiakkal jellemzi a kisvárosokat. A települések lakóinak száma meghaladja a kétezer főt, jogi státuszuk szerint városi címmel rendelkeznek, túlnyomóan ipari foglalkoztatás jellemző rájuk, kereskedelmi hálózatuk, közlekedésük, szolgáltatásuk fejlett. A települések városias benyomást keltenek, különösen a városközpontok. Az itt élők jellemző a városias életforma, az oktatási és kulturális intézmények jelenléte. A kisvárosok teljesen kifejlett városok, amelyek minden szükséges városi jegyet magukban hordoznak (Niedermeyer 2000:202).

Pirisi a magyar kisvárosokról írt disszertációjában számba veszi a kisváros-definíciókat. Az egykomponensű meghatározások jellemzően népességszámhoz, vagy jogálláshoz kötik a kisváros fogalmát. Ezek alapján magyarországi viszonyok között jellemzően a 10-20 ezres lakosú, városi közigazgatási besorolással rendelkező települések sorolhatók ebbe a kategóriába (Pirisi 2008:22).

Kisvárdán a korabeli források szerint a városiasodás tekintetében a zsidók száma és aránya volt meghatározó. A két világháború között lakosságának 25-30%-a volt izraelita vallású. Foglalkozási megoszlásuk igen vegyes volt, voltak köztük kisiparosok, földbérlet, kisgazdák, nagybirtokosok, kereskedők, ügyvédek, orvosok, gyógyszerészek, bankigazgatók, mérnökök is (Darabosné 2000:161). 1944 májusában került sor az itteni

és a környékbeli zsidók deportálására. A 3770 fős kisvárdai zsidóság körülbelül háromnegyede koncentrációs táborokban lelta halálát, a túlélők legnagyobb része a II. világháborút követően hagyta el a várost (Darabosné 2000:189). Ma izraelita vallású lakója nincs Kisvárdának.

A II. világháború után az ötvenes években az akkor hatalmon lévők igyekeztek elpusztítani az itt kialakult polgári értékeket.

Az újabb fejlesztésekre a hatvanas évek végéig kellett várni, aminek eredményeképpen a település 1970. április 1-én újra visszakapta városi rangját. A hetvenes évek végén Lukács Pál vizsgálta az alföldi városok, köztük Kisvárdáé esetében a gazdasági fejlesztések hatását a népesség számának változására és a lakosság átrétegződésére. Elemezte továbbá az urbanizáció és a műveltségi színvonal kapcsolatát, valamint a közművelődési és kulturális hálózat működését és igénybevételét az alföldi városokban. Tanulmányában rámutat az életmód és a munka minősége közötti összefüggésekre is. Véleménye szerint a „*városok fejlettségét – a gazdasági tényezők mellett – lényegében az mutatja, hogy mekkora szellemi potenciállal rendelkeznek. A városodás, majd a városiasodás természetesen kihat az ott élő népességre is*” (Lukács 1979:133).

Kisvárdán 1970-ben a bejáró dolgozók aránya közel 30%-os volt, tehát minden harmadik foglalkoztatott a környező településről járt ide dolgozni. A hetvenes és nyolcvanas évek közötti népességnövekedést főként a környékbeli ingázók beköltözése okozta. „*A hatvanas években elkezdtek iparosítani, akkor vidékről költöztek be sokan, két lakótelep alakult ki, ott inkább a vidékről beköltözöttek laktak, ma már az utódaik*” (7. interjú) – jellemezte a korszakot egyik interjúalanyunk.

A rendszerváltás a város életében is fontos átalakulásokat eredményezett. A multinacionális cégek többsége ezen a területen csak a kilencvenes évek végén jelent meg, amit elsősorban az akkori világgazdasági boomnak köszönhetünk. A bővülő piaci igényeket az alacsony bérszínvonalú országokban, a legalacsonyabb munkabért fizető térségekben létrehozott új kapacitásokból elégítették ki. Jellemzően az alacsony szakképzettséget igénylő, nők által is elvégezhető, monoton szalgamunkák domináltak, a hozzájuk tartozó alacsony bérrrel (Sipos 2003).

Az Európai Unió bővítést követő vizsgálatok azt erősítették meg, hogy a rendszerváltás után az országokon belül alig változtak a regionális egyenlőtlenségek (Novák – Papdi 2007:585). Molnár

is megállapította, hogy bár a gazdaságpolitika hazánkban a külföldi beruházások révén az egy térségek közti, eredetileg meglévő különbségek kiegyenlítését, majd a nagyjából egyenletes fejlődést szerette volna elérni, de ez nem valósult meg (Molnár 2011:11). A magasabb béreket fizető külföldi cégek szívesebben telepedtek meg eleve iparosodottabb régiókban, ahol fejlettebb volt az infrastruktúra, képzetesebb a munkaerő, jobb az életszínvonal. A munkaerőpiaci elemzések azt mutatják, hogy az elmúlt években – a foglalkoztatási és bérköltségi szintekben meglévő különbségek ellenére – nem csökkent a foglalkoztatottak területi koncentrációja Magyarországon (Munkaerőpiaci helyzetkép 2014–2018:3).

1. táblázat: Kisvárdá népességének alakulása 1990–2019 között

1990	18 290
2001	18 311
2011	17 081
2015*	16 489
2019*	15 863

Forrás: Népszámlálások adatai alapján saját szerkesztés www.nepesseg.com,

Az adatok a népszámlálások eszmei időpontjára vonatkoznak.

*2015-ös és a 2019-es adatok a január 1-ei állapotot mutatják. Forrás: Magyarország helységnevtára www.ksh.hu

Az 1. számú táblázat adatai szerint a város népessége 1990 és 2019 között közel 15 százalékkal csökkent. Ez a járási, a megyei és a regionális tendenciákkal megegyezik. A település állandó népességszámának csökkenését okozó tényezők elemzéséhez érdemes megvizsgálni az élveszületések, halálozások alakulását és a vándorlási mutatókat.

A 2013-as adatok alapján az ezer főre jutó születések száma Kisvárdán alacsonyabb volt (7,0), mint a Kisvárdai járási (8,6), a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei (9,6), vagy a régiós érték (9,2) (www.ksh.hu Területi statisztika). Természetes fogynási adatai is kedvezőtlenebbek a járási és a megyei értékeknél. 2013-ban Kisvárdán a természetes szaporodási/fogyás ezer főre -1,95 fő, a Kisvárdai járásban -1,71 fő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében -1,62 fő volt. (www.ksh.hu Területi

2. számú táblázat A megkérdezettek jellemzői

Sorszám	Neme	Életkora	Foglalkozása	Terület
1.	férfi	54	Képviselő	politika
2.	férfi	56	Vendéglátó	gazdaság
3.	nő	27	Mérnök	gazdaság
4.	nő	23	Közgazdász	gazdaság
5.	férfi	25	Mérnök	gazdaság
6.	férfi	74	Helytörténész	kultúra
7.	nő	72	Tanár	kultúra
8.	férfi	24	Mérnök	gazdaság
9.	nő	63	Mérnök	politika
10.	nő	58	Tanár	kultúra
11.	férfi	55	Népművelő	kultúra
12.	nő	45	Tanár	kultúra
13.	férfi	35	Tanár	kultúra
14.	férfi	60	Népművelő	kultúra
15.	nő	58	Népművelő	kultúra
16.	nő	47	Tanár	kultúra
17.	nő	24	Tanár	kultúra

Forrás: saját szerkesztés

statisztika). A vándorlási tendenciát vizsgálva az adatok azt jelzik, hogy a Kisvárdára beköltözők kevesebben voltak, mint az onnan elköltözők, azaz, a vándorlási veszteség is kedvezőtlenebb a járási és megyei értéknél. 2013-ban Kisvárdán az ezer főre jutó vándorlási különbözet -7,0 fő, a Kisvárdai járásban -4,1, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében -3,1 és az Észak-Alföld régióban -2.2 fő volt (www.ksh.hu Területi Statisztika). Az elvándorlások iránya jellemzően a megyén belül a megyeszékhely felé, illetve a jobb munkaerőpiaci lehetőségeket ígérő fejlettebb régiók irányába történik (Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési terve, 2016:8).

A kutatásról

2019 őszén Béres Zsuzsa, Oláh Eszter és Kucsksa Zsuzsa² közreműködésével strukturált interjúk készültek a város önkormányzati

képviselőivel, vállalkozóival, gazdasági, politikai, kulturális életének meghatározó személyeivel. Az interjúk elkészítését nehezítette, hogy a vizsgálat idejére estek az önkormányzati választások, aminek előkészületei miatt különösen a politikai szféra képviselőit és az önkormányzati tisztviselőket szinte lehetetlen volt elérni. 17 fővel készült interjú, minden interjút hangfelvételen rögzítettek a hallgatók. A megkérdezettek valamennyien diplomások voltak. 8 férfi és 9 nő válaszolt a hallgatók által feltett kérdésekre. A legfiatalabb megkérdezett 23 éves, a legidősebb pedig 74 éves volt. Az interjúkat név nélkül vették fel a vizsgálatban résztvevő doktoranduszok. A megkérdezettek között ketten voltak, akik a politikai, öten a gazdasági és tízen, akik kulturális területen dolgoznak.

A kérdések főként a város gazdasági, oktatási, kulturális szerepével voltak kapcsolatosak. Kíváncsiak voltunk arra, hogy megkérdezetteink mitől érzik magukat jól vagy rosszul a településen, milyen szerepet játszik ebben a földrajzi fekvés, a település múltja, gazdasága, jelenlegi helyzete. Mennyire

² A Debreceni Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program hallgatói.

számít a kultúra az itt élés és jól lét tényezőjének. Az interjúk során arra is rákérdeztünk, mi szükséges ahhoz, hogy valaki a település meghatározó egyénisége, tekintélye legyen, milyen jellegzetességei vannak a kisvárosi integrációnak.

A lokális, a gazdaság, mint integrációs lehetőség

Niedermayer szerint a kisváros fogalmához általában szorosan kapcsolódik az elmaradottság, illetve maradiság, a visszafogott dinamika, az endogén erőforrások szűkössége, a helyi gazdasági szereplők külső függése (Niedermayer 2000).

Az OECD jelentése szerint a vidéki térségek összességében a többi térséghez képest jelentős (társadalmi-gazdasági) lemaradást mutatnak, aminek megjelenési formája többek közt a nagyarányú munkanélküliség, az elvándorlás, az elöregedés, a kedvezőtlen képzettség, az infrastruktúra kiépítetlensége, a szolgáltatások alacsony szintje (OECD 2006:164).

Enyedi ugyanakkor azt hangsúlyozza, hogy nincsenek gazdaságilag homogén megyék vagy régiók. Hazánkban a területi egyenlőtlenségek finomszerkezetűek, és leginkább kistérségi keretekbe foglalva írhatóak le. Elmaradott vagy fejlett megyéről/régióról beszélni leegyszerűsítés (Enyedi 2004:937).

Ritter területi egyenlőtlenségekről írt diszertációjában kifejti, hogy „A települések méretük, adottságaik, önkormányzati menedzsmentjük függvényében eltérőképpen használják ki a szabályozási háttérből adódó, és a települési adottságokhoz kötődő lehetőségeket. Az aktívabb, eredményesebb példák többségében a nagyobb városok köréből kerülnek ki, a kisebb lakosságú településekre sokszor magának a fejlesztési kezdeményezésnek a hiánya jellemző” (Ritter 2008:13).

Interjúalanyaink szerint Kisvárdai munkaerőpiaci helyzete ellentmondásos. A település legnagyobb problémájának a munkanélküliséget tartják annak ellenére, hogy az adatok szerint sokkal jobb helyzetben van, mint a megye, de még az országos értéknél is kedvezőbbek a mutatói. A kisvárdai érték: 1,22, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei érték: 7,31, az országos érték: 3,79, de még a megyeszékhelyen, Nyíregyházán is magasabb volt az álláskeresők aránya (www.nfsz.munka.hu).

Megkérdeztük a munkanélküliséggel, pontosabban a strukturális munkanélküliséggel magyarázzák a lakosság szám csökkenését, az elvándorlást

is. „A fizetőképes kereslet az rendszeren elment Kisvárdáról. A jól képzetteket nem tudja megtartani a város, akik meg munkanélküliek, azokat nem tudja hol alkalmazni” (2. interjú); „A legnagyobb gondunk, hogy a fiatalok folyamatosan elhagyják a várost, emiatt egyre kevesebben vagyunk. Még mindig nem tudunk olyan feltételeket nyújtani, ami idevonzza, illetve maradásra bírná őket, sajnos, ez a helyzet” (4. interjú); „Budapesttől az egyik legtávolabbi részén, ráadásul keleti bérzészben, nem feltétlenül tudunk versenyezni egy olyan munkavállalóval, aki mondjuk nem röghöz kötött” (8. interjú).

Az ingázási lehetőségek kihasználása nagymértékben függ az érintettek iskolai végzettségétől. Minél magasabb a munkát kereső iskolai végzettsége, annál magasabb annak valószínűsége, hogy el tud helyezkedni az adott településen kívül. A megfelelő munkalehetőségek hiányában, a mobilabb és képzetlenebb munkaerő elhagyja/elhagyta korábbi lakóhelyét, így az alacsony bérekkel rendelkező területen migrációs veszteségek alakulnak ki (Munkaerőpiaci helyzetkép 2014–2018:21). A rendszerváltást követően előtérbe kerültek a regionális különbségek, és a kutatások azt igazolták, hogy a településmérettel szemben egyre inkább a földrajzi fekvés befolyásolja az egyes települések gazdasági, társadalmi állapotát, lehetőségeit (Beluszky 2003:568; Bajnóczy – Balogh 2002; Balogh 2007).

A földrajzi fekvés adottság, azon változtatni nem igen lehet. Ahogy egyik megkérdeztünk fogalmazott: „Igen, hát messze vagyunk, ez nyilván ez a központosított Magyarország, hogy minden Budapesten van és nyilván innen sokkal nehezebb eljutni vagy tartani a kapcsolatot, mint mondjuk egy Pest környéki településről. Ez az egyik vég itt Magyarországon. De hát, azért nem lehetetlen. Ma már nem lehetetlen” (16. interjú).

Ugyanakkor interjúalanyaink jónak tartják azt a kezdeményezést, amit az önkormányzat tervez a fiatal értelmiségiek elvándorlásának csökkentése érdekében. „Most nagyon a polgármester úr vesszőparipája, hogy tartsuk itt a fiatalokat, tartsuk a városban a diplomás fiatalokat, úgyhogy most ennek érdekében 20 teljesen felújított önkormányzati lakást hirdettünk meg csak erre a célra, hogy a frissen végzett diplomásokat vagy diplomás párokat elhelyezzük ezekben a lakásokban. Már meg is jelent a pályázati kiírás és be is vannak rendezve ezek a lakások, vadiúj bútorokkal, laptoppal, tényleg ezekben csak be kell költözni és két évig csak a rezsit kell, hogy fizessék, egyebet nem. Úgy gondolom, hogy ez nagyon jó kezdeményezés, hogy a fiatalok itt maradjanak” (9. interjú).

Ez a városvezetés részéről nagyon fontos lépés, hiszen más közeli kisvárosban – Nyírbátorban – is hasonló intézkedést hoztak, ami az egyetemvárosok mellett szintén elszívó erőt jelenthet a fiatal, pályakezdő és családalapítás előtt álló kisvárdai lakosokra.

Kiemelkedően fontosnak tartják az 1975-től itt működő, közel 800 főt alkalmazó, lámpagyártással foglalkozó, korábbi General Electric Kft., mai nevén Tungsram működését. Bár profilváltása miatt el kellett bocsájtaniuk sok szakképzelten, korábban betanított munkát végző női munkást, de nagy hiány van lakatosokból, hegesztőkből, jól képzett szakmunkásokból. A másik jelentős foglalkoztató, a magyarországi baromfifeldolgozás 40%-át végző Master Good Kft. Mindkettő a befizetett iparüzési adójával jelentősen hozzájárul a város költségvetéséhez. Fontos még az újonnan létesített, közel 300 főt foglalkoztató cég is, amelyet a helyiek „csigagyárnak” neveznek. Itt csigafeldolgozással és különböző tészta termékek készítésével foglalkoznak. De Kisvárdán van a központja a Nyírzem Kft.-nek is, mely főként a vidéki Magyarországon a COOP üzleteket működteti, és szintén innen irányítja a Háda Kft. az országos bolthálózatát is. Mindkét cég fontos szerepet játszik a város gazdasági életében.

A helyi vállalkozók szerepét is fontosnak tartják megkérdezetteink, egyrészt azért, mert munkát adnak az itt élőknek, másrészt fejlesztéseikkel a várost gazdagítják.

„Nagyon fontosak a helyi kisvállalkozások, a kisvállalkozók. Akik azért belekezednek egy-egy dologba, és most már 10-15 dologban is benne van a kezük és fejlesztik, szóval én ennek nagyon örülök, hogy nem csak az a fontos nekik, hogy legyen profit, hanem belekezednek valamibe és ezzel is munkát adnak az embereknek folyamatosan, és fejlesztik a várost magát. Jó látni, hogy egyre jobb éttermek, kávézók, cukrászdák vannak itt. Azért is fontos, mert ha valaki idejön látogatni, vagy csak ki akar kapcsolódni, akkor nem egy lepusztult kocsmába kell mennie inni egy kávé, tényleg el tud itt menni olyan helyekre, amelyek szépek is és tényleg helyiek” (17. interjú).

Kisvárdá gazdasági életének meghatározó eleme az elmúlt évek jelentős beruházásainak köszönhetően fejlődésnek indult turizmus és vendéglátás. A polgármester a település honlapján, köszöntőjében a következőkkel jellemzi a város turizmusát. „Az élményekben gazdag környezet, a vár-fürdő uszodája és strandja a gyógyvízzel, a horgászturizmusnak otthont adó tavaink, városunk sajátos középületei és különleges templomai, történelmi emlékei, sokszínű rendezvényei mind-mind együtt erősítik Kisvárdá vonzerejét, és

lehetőséget biztosítanak az idelátogatóknak a pihenésre és szórakozásra” (www.kisvarda.hu).

Valamennyi megkérdezettünk hangsúlyozta, hogy az elmúlt évek fejlesztései közül kimagaslanak a turizmussal kapcsolatos beruházások. Ez azért nagyon fontos, mert a figyelem a fejlesztésekre, az értékekre fókuszál, amelyek erősítik a helyi identitást és ezáltal az integrációt is segítik.

„Ami nálunk most nagyon fellendülőben van, a turizmus-vendéglátás, idegenforgalom. Épül-szépül a strandunk. A strand mögötti területen van egy ilyen elképzelés, hogy egy mini Hollywood-ot próbálunk létrehozni, ami azt jelenti, hogy különböző filmeknek a díszleteit hozzuk el, azt is újra felépítjük, felállítjuk és hát kvázi eljuttatjuk újra a filmeket, ezzel próbáljuk az idegenforgalmunkat fejleszteni” (1. interjú); „Szerintem most a turizmus fejlesztése a legfontosabb Kisvárdá életében. Ugye elég közel vagyunk az ukrán határhoz. Elegendően sokan átjönnek, hogy legyenek egy jó, nagyon jó éttermeink, kávézóink, kiváló cukrászdáink vannak. Most már van gyönyörű, színvonalas szállodánk, a vár környékét gyönyörűen megcsinálták, megépült az élmény 14 csúszdából álló csúszdapark is, és még sorolhatnám, szerintem most ebben fejlődünk a leginkább” (3. interjú).

Humán infrastruktúra, az oktatás, mint integrációs lehetőség

Kisvárdát megkérdezetteink iskolavárosként emlegetik. Joggal, hiszen azon kevés kisvárosokhoz tartozik, ahol az oktatás teljes vertikuma megtalálható. Három állami általános iskola, egy alapfokú művészeti intézmény, római, görögkatolikus, református óvoda és általános iskola található a településen. 1929-től működő középiskolájának, szakközépiskolájának és szakközépiskolájának, valamint egyházi fenntartású gimnáziumainak legfontosabb feladata a helyi és vonzáskörzeti népesség oktatási szolgáltatásokkal való ellátása. „Itt a diákok közel fele vidéki. Inkább a középiskolákra jellemző, de egyre jellemzőbb, hogy az általános iskolába is behordják már a környékről a gyerekeket, különösen az egyházi iskolákba” (7. interjú); „A családoknak taníttatni kell a gyerekeket, ennek jó lehetőségét látom itt, több gimnázium, illetve szak és szakközép- és szakiskola működik Kisvárdán. Egy elég jelentős középiskolai réteggel, egy ilyen 4-5 ezres középiskolai létszámmal rendelkezik ez a 16 ezer fős lélekszámú város, úgyhogy ebből is látszik az, hogy mekkora vonzáskörzete van mondjuk Kisvárdának” (8. interjú); „Akkor üresedik ki a város,

ha az ember nem találja meg ugye a megfelelő iskolát, de ez itt nem így van. Itt lehet tanulni” (9. interjú).

A kisvárosokról szóló kutatások azt igazolják, hogy az integráció fontos tényezői az iskolák, ezen belül is főként a középiskolák. „A középiskolák és különösen tanáraik szerepe kétségkívül jelentős a kisváros szellemi életében. A kisvárosi pedagógusok többek egyszerű oktatóknál, és gyakran igen kiterjedt szerepet játszanak, mint a közösségek szervezői és mozgatói, a helyi művelődés hívei és alanyai is egyben” (Pirisi 2008:67).

Az iskolák integrációs szerepét vizsgálva fontos kiemelni, hogy a különböző oktatási intézményeken túl elengedhetetlen a pedagógusok munkája is az értékek, mint integrációs mechanizmusok közvetítésében, amely nem korlátozódik kizárólag az iskolára, túlmutat rajta. Egyik megkérdeztünknek erről a következő véleménye volt. „Hát van egy igen jelentős értelmiségi kör a városban, nagyrésztük pedagógus, akik kivesszük részüket a város életéből. De, hogy egy kicsit hiányérzetemet is fogalmazzam meg. Én a pedagógusok egy részét hiányolom nagyon, mert ők az a réteg, akiknek egy ilyen városban példát kellene mutatniuk, meg elsőként kellene ott lenniük egy-egy kiállításon, egy rendezvényen, és mondjuk belőlük nem látok túl sokat, mindig csak ugyanazok jönnek. Én a többiek hiányolom, hogy jelen legyenek, meg buzdítsák a szülőket is. Itt mindenki jól ismeri a pedagógusokat és megjegyzi, hogy kiket lát, kik az aktívak, hát a példamutatás miatt is kellene nagyobb számban eljárniuk a városi rendezvényekre” (9. interjú).

Másik megkérdeztünk így látja a pedagógusok szerepét a városban. „Leginkább az iskolák a közreműködői a városi kulturális rendezvényeknek, vagy ők adják a műsort, vagy valamilyen közreműködők, elsősorban az iskolák, az ott dolgozó pedagógusok szerepe kimagasló ezeknél a rendezvényeknél. Mindegy, hogy művészeti-, általános- vagy középiskola, szerintem a pedagógusok igencsak kivesszük a részüket ebből” (10. interjú).

2016 szeptemberétől kezdte meg működését a Kisvárdai Közösségi Felsőoktatási Képzési Központ, ahol a Debreceni Egyetem, az Óbudai Egyetem és a Szent István Egyetem kínál felsőoktatási szakképzést és alapszakos képzést a település munkaerőpiaci igényeihez igazodva agrár-, valamint gazdaságtudományi képzési területeken. A néhány éve működő intézményt még nem érzik sajátjuknak megkérdezteink, mindössze egyetlen interjúalany tett említést róla. „Van már felsőfokú intézmény is Kisvárdán, a Debreceni Egyetemnek van kihelyezett tagozata, de nem tudom, hogy a színvonal milyen” (7. interjú).

A helyi társadalom, és a civil társadalom szerepe az integrációban

A rendszerváltás óta van arra lehetőség, hogy a közösségek meghatározó szereplőjévé váljanak az őket érintő problémák megoldásában. Kuti (1996) szerint a közösségek megjelenése és szerepvállalása elengedhetetlen, hiszen így a probléma az egyes ember szintjéről indul el és válik a társadalom közös megoldandó feladatává. A helyi társadalom, a lakosság önkéntes alapon történő szerveződési hozzájárulnak a társadalmi problémák felszínre kerüléséhez és megoldásukhoz, a közösség igényeinek kielégítéséhez, érdekérvényesítéshez, érdekképviselethez. A szervezetek innovatív szerepet töltenek be, jelentős társadalomszervező erővel, helyismerettel rendelkeznek, emellett egyéni esetkezelésre is képesek (Kuti 1996). A civil szervezetek a helyi társadalom sokszínű szereplői. Tevékenységük és szerepük a kisvárosokban a leglátványosabb. Ezek a települések már kellően rétegzettek, sokféle megoldandó problémával rendelkeznek. A „közös ügyet” felvállalni hajlandó és képes értelmiségiek vagy más aktív polgárok inkább magukénak érzik lakhelyüket, mint a nagyvárosban élők, hiszen a településméret még lehetővé teszi azt, hogy egyrészt személyesen ismerjék egymást, másrészt, hogy munkájukról sokan tudjanak.

Kisvárdán több mint 80 civil szervezet tevékenykedik. Ezek egy része településfejlesztéssel, más részük oktatási, kulturális, sport, szociális, egészségügyi profillal működik. De van egyesületük a romáknak, a hátrányos helyzetben lévőknek is. „Sok civil szervezet dolgozik itt a városban a Vöröskeresztől kezdve a karitatív jellegű dolgokig, a máltaitól kezdve, akik a kisebbséggel kapcsolatosan is komoly segítséget nyújtanak a városnak, működik itt a Caritas is. Vannak a hagyományörzők, a kultúrához kapcsolódó egyesületek, zenei csapatok és a sporttal kapcsolatosak is. Szerintem százas nagyságrendben működnek. Van közöttük, akik nagyon komoly munkát végeznek, olyan is van, amelyik kevesebbet, de fontos összetartó ereje a városnak, sokan vesznek részt bennük” (1. interjú).

Fontos szerepet játszik a város életében a 11 év óta működő Rotary Klub is, amely a helyi elitet, a legfontosabb gazdasági szereplőket, orvosokat, ügyvédeket, pénzügyi szakembereket, vállalkozókat fogja össze. Tevékenységük főként a hátrányos helyzetű, tehetséges diákok támogatását célozza meg. Működik nőegylet, daganatos gyerekeket támogató

alapítvány és hagyományörző, kulturális feladatokat felvállaló egyesület, alapítvány is. Ahogy egyik megkérdeztünk fogalmazott: „Összességében itt zajlik az élet, aztán ilyen is, olyan is, sok civil szervezet működik a városban, színes a paletta, de kell is, hogy az legyen” (6. interjú).

A lokális integráció tekintetében kiemelten fontos a helyi civil társadalom. Ezek a közösségek lehetőséget kínálnak arra, hogy az egyének egy adott érdeklődési kör mentén egy közösséghez tartozónak érezhessék magukat, a kisebb közösségeken keresztül pedig települési szinten is integráltnak, hiszen Kisvárdá különös figyelmet fordít a közösségekkel való együttműködésre is.

Megkérdezett interjúalanyaink is jónak, példértékűnek tartják az intézmények közötti kapcsolatot. „A polgármester úrnak volt a vágya, nagyon régen, 10 évvel ezelőtt, mikor polgármester lett, hogy együtt dolgozzanak az intézmények, ne külön-külön, csak meg kellett találni azokat a szegmenseket, ahol tudunk nagyon jól együtt dolgozni és ahol meg kell hagyni az önállóságát az intézményeknek. Szerintem ez mára már jól megvalósult. Nem úgy van most már, hogy a Kisvárdai Várszínház vagy a Művészetek Háza szervez programot, hanem Kisvárdá város szervezi, bár igaz, hogy ezek 90 százalékát mi (Művészetek Háza) szervezi, de akkor is a város szervezi és akkor közösen összedolgozunk a könyvtárral, a múzeummal és a civil szervezetekkel is. Ez egy jó gyakorlat, szerintem” (11. interjú).

A kultúra mint integrációs tényező

A kultúráközvetítés nagyon fontos, és igen nagy hagyományokkal rendelkező városi funkció, kulturális infrastruktúrája, rendezvényei révén fontos eleme a kisvárosi létnek. Pirisi szerint egy magyarországi kisvárosban rendszerint van egy művelődési intézmény és egy városi könyvtár, jó esetben még egy helytörténeti gyűjtemény vagy múzeum is (Pirisi 2008:65). Kevés az a kisváros, amely olyan gazdag kulturális intézményekben, mint Kisvárdá és még országos védettséget élvező örökségvédelmi épülete, vára is van. „A várat a Várdai család építette. Rákóczi is többször járt itt hadjáratai során. Érdekessége, hogy soha nem foglalták el. Ennek két oka van, egyrészt stratégiaiilag nem volt fontos helyen, másrészt mocsár vette körül, nem tudták hogyan lehetne megközelíteni a várat” (11. interjú).

Kulturális központ, színház, mozi, könyvtár, múzeum, kiállítóterem és számtalan kulturális

feladatot ellátó egyesület működik a településen, melyek a városi programok mellett regionális feladatokat is ellátnak. De van itt Friss FM néven helyi rádió, Friss Média elnevezéssel újság és online felület. „A Művészetek Háza úgy is mondhatnám, hogy egy regionális intézmény, ami a város és vonzókörzeteinek a kulturális életét próbálja úgy is mondhatnám, kordában tartani. Azokat a területeket keressük meg, ami kimaradt a civil szervezetek életéből” (11. interjú).

Két olyan program van, ami a város életében kulturális és turisztikai szempontból is kiemelt jelentőséggel bír, és amit minden megkérdeztünk említett, a LESZ Fesztivál és a Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiválja. „Az idegenforgalom miatt kulturális rendezvények tömkelege jellemző a városra. Rengeteg kulturális rendezvényünk van, színházi előadástól kezdve a libanapig, Szent László Naptól kezdve családi és sportrendezvényekig, koncertek, szabadtéri rendezvények. De ha csak egyet kellene mondani, hát az a LESZ Fesztivál, sok embert hoz ide. Gyakori, hogy egy koncertre annyian jönnek, hogy Nyíregyházától Kisvárdáig ér az összefüggő kocsisor” (1. interjú).

Hogy milyen fontos szerepet tölt(het) be a város életében a fesztivál, bizonyítja az is, hogy a „Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) 2030” a LESZ Fesztivált a legjelentősebb vidéki fesztiválok közé sorolja (NTS 2030. 2017:54).

A már említett könnyűzenei fesztiválon túl Kisvárdá rendezi meg a határon túli színházak találkozóját is, ami az elmúlt években a Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiválja programmá alakult át. „Ez minden nyáron visszamenőleg huszon néhány éve, sőt már lassan 30 éve, ez egy jelentős esemény Kisvárdá életében, ez máshol nincs. Hogy ez valamikor létrejött, én úgy gondolom, talán Pribula Lacinak köszönhető. Ő volt az első olyan művelődési ház igazgató, aki a határon túli színházak fesztiválját kitalálta és megrendezte. Ez azóta is, minden évben egy olyan sikeres rendezvény, ahova nagyon nagy az érdeklődés. A helyiek mellett jönnek Kárpátaljáról, de jönnek kedves nézők Nyíregyházáról, Debrecenből, Miskolcra, most már egyre többen. Erre joggal lehetünk nagyon büszkék” (2. interjú); „Ez egy szakmai fesztivál, ahol versenyprogramok keretében mutatják be az előadásokat a határon túli színházak, ez 12 előadás általában, a többi pedig szórakoztató program. Ez tulajdonképpen egy színházi világtalálkozó, itt csoportosul ekkor a színházi világ krémje, hazai és határon túli művészekkel. De a híre már ettől tovább ment, hiszen más országokból is érkeznek látogatók célzottan erre

a fesztiválra, és persze ha már itt vannak, akkor itt is költik el a pénzüket másra is, étteremben, fürdőben stb.” (9. interjú).

Az integráció kultúra felőli vizsgálata során fontos kiemelni azokat a tevékenységeket, amikor egy település vezető rétege az adott település lakói számára igyekszik a kulturális értékeket elérhetővé tenni. Ezek a lépések nem csak az értékközvetítéssel, de a közösségteremtéssel is integrációs erővel bírnak. A kultúra integrációs szerepét hangsúlyozzák az alábbi vélemények is. „Mivel mi Budapesttől elég távol vagyunk, azért mi megpróbáljuk azokat a kulturális értékeket, a kultúrának azon szegmenseit, ami nem azt mondom, hogy a magas kultúra, de ami a magas kultúrához vezet, hogy ez Kisvárdán is megjelenjen, akkor is, ha ez néha ráfizetéses is nekünk. Azt szeretnénk, hogy itt, helyben is elérhetőek legyenek azok az értékek, amik a nagyvárosban” (11. interjú); „A kultúra szerepe, hogy a városbeli összetartást, egy jó légkört, egy jó szellemiséget alakítson ki úgy, hogy megtartsa, ami itteni, hagyományos és elhozza ide, ami nem idevaló, de országosan kiemelkedő” (12. interjú); „Az összetartozást erősíti a kulturális rendezvényeken való megjelenés. Ha vannak nagy városi rendezvények, akkor oda eljöhettek az emberek. Nagyon sokat díjtalanul csinálunk, hogy ne a pénzről szóljon, tehát a pénz nem lehet akadálya a részvételnek. Ezek a találkozások lehetőséget biztosítanak az embereknek az összejövetelekre, beszélgetésekre, kellene az ilyenek és nálunk sok ilyen van” (15. interjú).

A sport integrációs szerepe

Ha egy internetes keresőbe beírjuk Kisvárdán nevének, akkor elsőként a helyi futballcsapatról szóló híreket olvashatjuk. A településen élők, interjúalanyaink még akkor is fontosnak tartják, hogy első osztályú futball- és kézilabda-csapatuk van, ha nem érdeklődnek a sport iránt. Fontosnak tartják, hogy a helyi cégek támogatják a csapatokat, az eredményekre, a sikerekre pedig mindenki büszke. „Nagyon jó kézilabda-csapatunk van, nagyon jó a focicsapatunk, nagyon jó az utánpótlás kézilabdában, fociban, nagyon jók a fejlesztések, nagyon jók a helyszínek, ahol tudnak sportolni a gyerekek. Nagyon komfortos a Császában lévő kézilabdapálya, csarnok, ezek a fejlesztések nagy pozitívumot jelentenek a városnak” (1. interjú).

A sport települési integráló erejét figyelembe véve fontos, hogy a városban, az elmúlt időszakban jelentős fejlesztések történtek, új sportlétesítmények

épültek, a meglévőket is fejlesztették, korszerűsítették. Ezek a lehetőségek teret adnak ahhoz, hogy az itt élők egy kisebb közösségen keresztül integrálva érezzék magukat. „A mi új stadionunkban mindig vannak legalább 2 ezren nézők, a pesti meccseken nincsenek ennyin. Van a városnak 15-16 ezer lakosa, ha minden ötödik kimegy, akkor mondhatjuk, hogy ez mozgatja meg, fogja össze leginkább a lakosságot. Hogy ez jó vagy nem, arról lehet vitatkozni, de a tény az, hogy ennyi embert hoz össze a foci” (7. interjú).

A település meghatározó egyéniségei

Arra is rákérdeztünk, hogy interjúalanyaink kiket tartanak a helyi társadalom legnagyobb tekintéllyel rendelkező személyének, csoportjának, azaz kik a település meghatározó emberei. A kutatásban résztvevők főként a város politikai, gazdasági és kulturális életének szereplőit nevezték meg, azokat az embereket, akik szociológiai értelemben a városban élők lokális integráltságát erősítik politikai, gazdasági és közösségépítő tevékenységük, értékteremtésük és normaközvetítésük révén.

A válaszok alapján egyértelműen a jelenlegi polgármester a legnépszerűbb, legbefolyásosabb ember. Minden válaszadónk első helyen az ő nevét említette. Tény, hogy a kutatás az önkormányzati választások kampányidőszakában történt, emiatt a városlakók valószínűleg sokkal többször hallhattak az eddigi eredményekről, mint a választások elmúltával. De a választási eredmények is igazolták az itt élők véleményét, hiszen nagy fölényrel nyert a volt és jelenlegi polgármester (73%), és így harmadik ciklusát kezdhette meg a város élén (www.valasztas.hu).

Népszerűségét elsősorban a városért tett erőfeszítéseinek köszönheti. Emellett vezetői, szakmai elhivatottságát, nyitottságát, jó kapcsolatait, együttműködési hajlandóságát emelték ki megkérdeztük. „Az utóbbi 10 évben, amióta a jelenlegi polgármesterünk van, nagyon sok fejlesztés történt. Például az összes köztulajdonban lévő intézményt felújították kívülről és a belső szigeteléseket is megcsinálták. Ez nagyon ráfért sok iskolára, mert régebben nagyon le volt pukkanva a város. Felújították az önkormányzatot, sétálóutcat építettek, most van egy szép városközpontunk. Szóval ezért mondom, hogy a polgármester a legnagyobb tekintélyű ember a városunkban” (17. interjú); „Hogy ki a legmeghatározóbb személy? Az biztos, hogy a polgármesterünk. Sokat tett a városért, azt a beruházások mutatják, de mint embert, pedagógust

is tisztelem. Nagyon fontos, hogy egy városvezető egy iskolaváros esetében ezen a szakterületen is jártas legyen. Ő minden eseményen ott van, legyen az iskolai ünnepség, átadás, bármilyen rendezvény megnyitója, minden fórumon és nem csak kampányidőszakban, hanem a hétköznapiakban is” (13. interjú).

A polgármester után a legtöbben politikai szerepe és a városhoz fűződő kapcsolata miatt a térség országgyűlési képviselőjét, a korábbi nemzeti fejlesztési minisztert tartják a település meghatározó személyének. Nem véletlen, hiszen jelenleg is aktív alakítója a város életének, a település fejlődésének egyik előmozdítója. „Az országgyűlési képviselőnk, volt nemzeti fejlesztési miniszter. Ő egy igen prominens személyiség a városban, a gazdasági életet is összefogja, nagyon aktívan benne van a város életében” (1. interjú); „Kétségtelenül a volt miniszter, jelenlegi országgyűlési képviselő, aki nagyon szívén viseli a város problémáit, sok mindent köszönhetünk neki. A fejlesztések nélküle nem biztos, hogy megvalósulhattak volna” (4. interjú).

A város gazdasági életének irányítóit, cégtulajdonosait is fontos tényezőnek tekintik. Főként azokat, akik azon túl, hogy munkát adnak, adót fizetnek, még akár támogatással, akár jelenlétükkel elkötelezik magukat a település mellett. „A Kisvárdai Master Good Kft. tulajdonosa, ügyvezető igazgatója, aki ugyan nem Kisvárdai lakos, viszont ő is nagymértékben hozzájárul a Kisvárdai élethez, főszponzora a Kisvárdai labdarúgó-, illetve kézilabdacsapatnak. Úgyis, mint cégtulajdonos, nagyban befolyásolja az itteni életet, rengeteg környékbelinek és itt élőknek munkát biztosít” (5. interjú); „A Master Good igazgatója az ötödik leggazdagabb az országban, a Nyírzem Kft.-nek vagy 5 ezer boltja van az országban, a Háda üzlethálózat tulajdonosa is ide kötődik. Ők nagyon sokban támogatják a várost, sportban, de a kultúrában is ott vannak, a város örülhet, hogy ilyen gazdasági szereplői vannak” (11. interjú).

A kulturális életben érthető módon a helyi értelmiség szerepét tartják kiemelkedőnek, azokat, akik munkájukon túl is sokat tesznek a városért. „Van nagyon tehetséges helytörténészünk, kiváló könyvtár-igazgatónk, de mondhatnám a gimnáziumok igazgatóit is, ők is sokat tesznek a városért, munkájukkal. Megbecsült emberek” (6. interjú).

A kisvárosi lét előnyei és nehézségei

Pirisi szerint a kisváros „a környezetükből társadalmi, és/vagy gazdasági és infrastrukturális elemek

sűrűsödésével kiemelkedő, városias életformát kínáló, önmagukat városként definiáló település. A kisváros mind gazdasági, mind igazgatási, mind társadalmi értelemben a környező, járásnál, kistérségnél nem nagyobb kiterjedésű vidékkel folytatott intenzív kapcsolatokkal jellemezhető településként fogható fel” (Pirisi 2008:22).

Végül arról is megkérdeztük interjúalanyainkat, milyen előnyeit látják a Kisvárdai létnek, igazak-e a fenti definícióban megfogalmazottak erre a településre. Válaszadóink leggyakrabban a város infrastrukturális és jelentős gazdasági fejlődését emelték ki. Ebben a város vezetésének és gazdasági szereplőinek jó kapcsolatait és a sikeres pályázatokat tartották kulcsfontosságúnak. A város valóban sikeres pályázó volt, hiszen 2017 és 2020 között 105 esetben nyert uniós támogatást. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a megyeszékhelyet leszámítva a legjobb pályázati eredményeket Kisvárdá mondhat magáénak. Ezek közül kiemelkedő a Kisvárdai vár turisztikai célú fejlesztéséhez kapott 1,5 milliárd forintos támogatása (www.palyazat.gov.hu).

Egy megkérdeztünk erről a következőt mondta: „Nyilván van egy előítélet országos viszonylatban, főként politikai oldalról, szemet szűrő, hogy egy keleti országrészben egy kisváros ilyen sok állami támogatáshoz, illetve fejlesztéshez jutott hozzá az elmúlt időszakban. Én azt remélem, hogy ez még sokáig így fog történni. Nyilván ezzel Kisvárdát akarják megbélyegezni, pedig ide nagyon jó helyre kerül a pénz, hisz évtizedekig ide nem sok állami támogatás jutott” (8. interjú).

Fontosnak tartják a városias életforma meglétét is, az oktatási, kulturális intézmények széles választékát, a szinte minden korosztály érdeklődésére számító rendezvényeket, országos és nemzetközi fesztiválokat. Arra is büszkéek, hogy szép a város, szép a főtere, megújult és közkedvelt a sétálóutca és valamennyi középületét felújították, korszerűsítették. „Alapvetően a főtér az, ami a városnak a szíve, lelke, ez az egyik nagy közösségi tér, erre nagyon büszkéek vagyunk” (1. interjú).

A kisváros, kicsi város jellegből következő előnyöket is szinte valamennyi megkérdeztünk említi, hiszen nagyon fontosnak tartják a közösség erejét, a lokális identitás meglétét. „Aki itt nőtt fel, ebben a közegben az tudja a helyi szokásokat. Ha az ember kimegy az utcára, biztosan szembe fog találkozni olyan ismerőssel, akivel meg tud állni beszélgetni. Az többet ér neki bármitől” (2. interjú); „Én lokálpatrióta vagyok, nekem itt mindenki ismerős, szorosak az emberi kapcsolatok. Tudni kell róla, hogy közel 15 ezer a város lakossága, de itt biztos, hogy mindenki

tud mindent és nagyon igyekeznek, hogy fenntartsák ezeket a kapcsolatokat” (4. interjú).

Ugyanakkor a földrajzi fekvésből eredő nehézségeket is említik, a hosszú utazásokat a fővárosba, az alacsony ingatlanárakat és főként a fiatal értelmiségiek elvándorlását, bár ezeknél a véleményeknél is megjelenik az optimizmus. „Annak ellenére, hogy Kisvárdra iskolaváros, az a jellemző, hogy a középfokot itt végzik a gyerekek, de már felsőoktatásba el kell utazniuk és nem igen jönnek haza, szóval a fiatal értelmiségieket nem igazán tudja megtartani a város. Tudom, hogy vannak erre törekvések, reméljük, sikeresek lesznek” (13. interjú); „Hát nem könnyű, ez az észak-kelet-magyarországi lét, nehezebb itt, az kétségtelen. Ez nyilván Magyarország és minden Budapesthez kapcsolódik, de hát, ma már semmi sem lehetetlen, egyre kevesebb szerepe lesz annak, hogy földrajzilag hova is tartozol” (16. interjú); „Van, aki a család miatt marad, van, aki a munkája miatt, még akkor is, ha itt nem olyan jók a lehetőségek, mint egy nagyvárosban, meg messze is vagyunk mindentől, valaki azért mert, itt született. De az, aki ragaszkodik a gyökerekhez, az mindig megleli az okát, hogy miért kell maradnia” (14. interjú).

Összegző gondolatok

Adva van egy kisváros, egy hátrányos helyzetű térségben, az ukrán határtól néhány tíz kilométerre, Budapeستől közel háromszázra. Ezek azok az adottságok, amelyeken nehéz változtatni, hiszen egy főváros-központú országban nagyon fontosak a távolságok. Fontosak az ipari, kereskedelmi beruházásoknál, a szállításnál, a humán erőforrásnál, oktatásnál, egészségügyi szolgáltatásoknál. Az „objektív” adatok, amelyek a város népességszámának alakulását, a település népességmegtartó képességét mutatják, azt jelzik, hogy gond van, hiszen az ezredforduló óta egyértelmű a tendencia, csökken a lakosság száma, ezen belül is főként a fiatalok aránya. Ugyanakkor, ha az elmúlt évek fejlesztését elemezzük, akkor úgy tűnik, mintha ezek a távolságok „elolvadnának” és olyan irányba megy a város, amelyre korábban nem volt példa. „2010-ig ez a Kisvárdra nagyon sötét város volt, itt semmi nem volt valójában, itt 2010 után kezdődött a város élni és egyre inkább élni és színesebbé válni és azóta egy nagyon ívelő, robbanásszerű fejlődést élhetünk meg” (9. interjú).

A város vezetőinek legitimitációját jól mutatják az önkormányzati választási eredmények. Kevés

olyan magyarországi település van, ahol a szavazatok kétharmadával választottak polgármestert.

Ha röviden kell összefoglalni, milyen tényező játszik szerepet az itt élők integrációjában, egy szóval is lehet válaszolni, ez pedig a *fejlesztés* a gazdaságban, oktatásban, egészségügyben, a kultúra területén. Kétségtelenül a fejlesztési források egy jelentős része kívülről, főként az Európai Unióból érkezett, de mindezek felerősítették a kisvárosi lét előnyeit és tompították azokat a hátrányokat, amelyek a földrajzi fekvésből és a kisebb lakosságszámból erednek. Megkérdezetteink Kisvárdra mai helyzetét a két világháború közötti időszakhoz hasonlítják, amikor ugyan közigazgatási besorolása miatt nem volt város, de az urbanizáció, a városiasodás minden jellemzője érvényes volt rá. Az akkori, főként a zsidó lakosságának köszönhető fejlődése jó példaként szolgált arra, hogy egy kistelepülés milyen lehetőségekkel tud számolni.

A tanulmányban arra kerestük a választ, milyen tényezők segítik elő egy kisvárosban élők integrációját. A kutatás eredményei azt igazolják, hogy a vizsgált település esetében a területiséget, a települési méretet, adottságokat felülírja az önkormányzati menedzsment szerepe, kapcsolatai, innovációs lehetőségei. Interjúalanyaink azt erősítették meg, hogy az elemzett kelet-magyarországi kisváros lokálisan erősen integrált, intenzív oktatási, kulturális fogyasztással jellemezhető.

Felhasznált irodalom

- Bajmócy Péter – Balogh András 2002 Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai. *Földrajzi Értesítő*, 3–4:385–405.
- Balogh András 2007 Az aprófalvas településállomány differenciálódási folyamatai Magyarországon. *Doktori értekezés*. Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged.
- Beluszky Pál 2003 *Magyarország településföldrajza*. Általános rész. (2. javított és bővített kiadás). Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Darabosné Maczkó Beáta 2000 *Kisvárdra a két világháború közötti időszakban*. Szabolcs-Szatmár-Bereg Levéltári Évkönyv 14. Nyíregyháza.
- Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési terve 2016–2020*. A Kisvárdai Közösségi Főiskola alapításához kapcsolódó háttér tanulmány Debreceni Egyetem, Debrecen 2016.

- Dupcsik Csaba – Szabari Vera 2015 Elméleti bevezető az Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban című OTKA kutatáshoz. *socio.hu* Társadalomtudományi Szemle, 3:33-43.
- Éber Márk Áron – Gagyai Ágnes – Gerócs Tamás – Jelinek Csaba – Pinkasz Andrea 2014 1989. Szempontok a rendszerváltás globális politikai gazdaságtanához. *Fordulat* 21.
- Enyedi György 2004 Regionális folyamatok a poszt szocialista Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 9:935-941.
- Gagyai Ágnes 2019 *A válság politikái. Új kelet-közép-európai mozgalmak globális perspektívában*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Kovács Imre 2017 Fogalmak és megközelítések. In Kovács Imre szerk. *Társadalmi integráció. Az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, Belvedere Meridionale Kiadó, Budapest - Szeged 7-19.
- Kovács Imre – Kristóf Luca – Szabó Andrea 2017 Társadalmi integráció és társadalmi rétegződés. In Kovács Imre szerk. *Társadalmi integráció. Az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet – Szeged, Belvedere Meridionale Kiadó, 217-237.
- Kuti Éva 1996 A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában I. *Közgazdasági Szemle*, 1:18-30.
- Lukács Pál 1979 Az urbanizáció és a lakosság kulturális színvonalának összefüggései az alföldi városokban. *Területi Statisztika*, 2:131-150.
- Magyarország helynévtára www.ksh.hu (Letöltés: 2020.02.28.)
- Molnár Beáta 2001 A külföldi működőtőke – befektetések hatásai a magyar gazdaságban. *Gazdaság és Statisztika*, 1:10-18.
- Munkaerőpiaci helyzetkép 2014-2018 www.ksh.hu (Letöltés: 2020.03.15.)
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) 2030*. 2017. Budapest. https://www.kormany.hu/download/8/19/31000/mtu_kiadvany_EPUB_297x210mm%20-%20preview.pdf (Letöltés: 2020.03.10.)
- Niedermayer, Michael 2000 Regulationsweisen der Kleinstadtentwicklung, Eine Analyse peripherer Kleinstädte im Grenzraum von Südthüringen und Nord-Unterfranken. In Niedermayer, Michale ed: *Kleinstadtentwicklung*. Würzburger Geographische Arbeiten, 93. Würzburg, 47-375.
- Novák Géza – Papdi Ákos 2007 Gazdasági egyenlőtlenségek a kibővült Európai Unióban. *Területi Statisztika*, 6:571-586.
- Nyilvántartott álláskereső száma tartózkodási helyük szerint 2020.01.20-ai állapot https://nfsz.munka.hu/Documents/nfsz_stat_telepulessoros_adatok_2020_01.pdf (Letöltés: 2020. 03.07.)
- OECD 2006 *The New Rural Paradigm. Policies and Governance*, OECD, Paris.
- Pirisi Gábor 2008 A magyar kisvárosok differenciált fejlődése a rendszerváltás után. *PhD értekezés*, Pécsi Tudományegyetem Földtudományi Doktori Iskola, Pécs.
- Ritter Krisztián 2008 Agrárfoglalkoztatási válság és területi egyenlőtlenségek. *PhD Disszertáció*. Szent István Egyetem Gödöllő. https://szie.hu/file/tti/archivum/Ritter_K_phd.pdf (Letöltés: 2020.03.10.)
- Sipos Mihály 2003 Tendenciák elektronikai iparunk földrajzi elhelyezkedésében a rendszerváltás után. *Statisztikai Szemle*, (81), 5-6:428-441.
- Területi statisztika www.ksh.hu (Letöltés: 2020.02.28.)
- Utasi Ágnes 2002 *A bizalom hálója. Mikrotársadalmi kapcsolatok, szolidaritás*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
- Virágh Ferenc 1981 *Adalékok Kisvárdá történetéhez*. Válogatta és sajtó alá rendezte Ács Zoltán. Jóna András Múzeum, Nyíregyháza. www.kisvarda.hu (Letöltés: 2020. 02. 25.) www.nepesseg.com (Letöltés: 2020. 03. 01.) www.palyazat.gov.hu/tamogatott_projektkereso (Letöltés: 2020. 03. 02.).

Amintire din tabăra HOMOROD-B, 1969.